

תוכן עניינים

3	מבוא
4	החובה להביא ילדים במשפט העברי
9	סירוב להביא ילדים במשפט העברי כעילת גירושין
10	טכנולוגיות הפריה מודרניות
10	הפריה מלאכותית
14	הזרעה מלאכותית של תרומת תורם אנונימי
18	הפריה חוץ-גופית
21	סיכום

מבוא

בעבודה אבקש לדון בשאלה האם לפי המשפט העברי יש חובה לבעל ואישה נשואים לסייע זה לזה בהבאת ילדים לעולם. אדון בשאלה זו כשאלה כללית, ולאחר מכן אדון בשאלה זו באופן קונקרטי לגבי טכנולוגיות ההפריה החדשניות, כלומר האם בני הזוג מחויבים להשתתף בתהליכי הפריה חדשניים. אתמקד בשלוש טכנולוגיות הפריה שכיחות: א. הפריה מלאכותית שבה זרע של הגבר מוחדר לתוך האישה וההיריון מתפתח בגופה כרגיל. ב. הזרעה מלאכותית שבה תרומת זרע של תורם אנונימי מוחדרת לגופה של האישה וההיריון מתפתח בגופה עם הזרע של התורם האנונימי. ג. הפריה חוץ-גופית (IVF) שבה מוצא זרע מהבעל ומוצאת ביצית מהאישה וההפריה נעשית במבחנה ומחוץ לגוף, ולאחר ההפריה מוחדרת הביצית המופרית לתוך רחמה של האישה.

אציין כבר כעת כי הדיון בעבודה מעלה שעמדת פוסקי ההלכה כיום מסתייגת מאוד מטכנולוגיות ההפריה המודרניות, למרות שעבור זוגות רבים מדובר בבשורה של ממש שיכולה לממש את שאיפתם להבאת ילדים לעולם, ושאלולא השימוש בטכנולוגיות ההפריה השונות הם לא יזכו להיות הורים. למרות זאת, ולמרות שההלכה מכירה בערך של הבאת ילדים לעולם ושל פריה ורביה, עמדת מרבית פוסקי ההלכה מסתייגת מאוד מטכנולוגיות ההפריה החדשניות. פוסקים רבים סבורים כי אין להתיר את השימוש בטכנולוגיות ההפריה השונות, כולן או חלקן, משום שהן כרוכות באיסורים ובעיות הלכתיות רבות. פוסקים רבים גם סבורים כי הבאת ילד באמצעות טכנולוגיות הפריה חדשניות איננה נחשבת לקיום מצוות פריה ורביה שהיא מצוה המוטלת מדאורייתא (מהתורה) על הבעל, ואם בני הזוג הביאו ילד לעולם באמצעות שימוש בטכנולוגיות הפריה חדשניות הבעל לא יצא ידי חובתו לקיים את מצוות פריה ורביה. השאלה שבה אתמקד, כאמור, היא האם יש חובה לבני הזוג לסייע זה לזה בהבאת ילדים לעולם באמצעות שימוש בטכנולוגיות הפריה מודרניות, וההסתייגות של פוסקי ההלכה מהטכנולוגיות הללו גם מביאה לכך שמרבית פוסקי ההלכה מהדורות האחרונים סבורים כי לא ניתן לחייב בני זוג לבצע טכנולוגיות הפריה מודרניות אם אינם חפצים בכך.

עם זאת נראה כי ניתן לאתר בשנים האחרונות בקיעים בחומת ההתנגדות לטכנולוגיות ההפריה החדשניות, ונראה כי מתחילה להתפתח הכרה של פוסקי הלכה בטכנולוגיות הללו ובחשיבות שלהן לבני זוג חשוכי ילדים. בין המובילים את הגישה הזאת ניתן למנות את הרב משה פיינשטיין, שהתיר, בניגוד לאחרים, את השימוש בטכנולוגיה של הזרעה מלאכותית תוך החדרת זרע של תורם אנונימי, ואת הרב אביגדור נבנצל שקרא להתיר את השימוש בטכנולוגיה של הפריה חוץ-גופית, לכל הפחות לגבי זוגות שאין להם אפשרות אחרת להביא ילדים לעולם. אפשר למצוא גם חריגים לתפיסה הרווחת בהלכה לפיה בני הזוג אינם מחויבים זה לזה לסייע בהבאת ילדים באמצעות שימוש בטכנולוגיות ההפריה המודרניות, למשל במקרה של בני זוג שנישאו בגיל מבוגר, שהסיכוי שלהם להביא ילדים בדרך הטבע נמוך מאוד, ויש דעה לפיה יש לראות בבני הזוג הללו כמי שערכו תנאי מכללא בנישואין לפיו הם מתחייבים לסייע זה לזה להביא ילדים באמצעות שימוש בטכנולוגיות ההפריה המודרניות. בעבודה אציג את הגישה הרווחת, הסוברת כי אין לחייב בני זוג להביא ילדים לעולם באמצעות טכנולוגיות ההפריה המודרניות, אראה כיצד גישה זו קיבלה ביטוי בפסיקת בתי הדין הרבני, ואציג גם את הגישות האחרות המכירות אט-אט בטכנולוגיות ההפריה המודרניות. ההלכה היהודית מתאימה את עצמה כל העת לשינויים ולהתפתחויות בעולם, וייתכן וצריך שיחלפון עוד אי-אילו שנים עד שתהיה נכונות רבה יותר להכיר בטכנולוגיות ההפריה המודרניות.

בפרק הראשון אציג באופן כללי את החובה להביא ילדים במשפט העברי, ואת מצוות פריה ורביה, ואדון בשעבוד ההדדי שיש לבני הזוג זה כלפי זה להביא ילדים לעולם, ובמשמעות של שעבוד זה. בפרק השני אציג

את עילת הגירושין במקרה שבו אחד מבני הזוג איננו יכול להביא ילדים. בפרק השלישי, שהוא הפרק העיקרי, אדון בטכנולוגיות ההפריה המודרניות, וביחס של עמדת פוסקי ההלכה אליהן, בכלל ובקשר לחובתם של בני הזוג להשתתף בטכנולוגיות הפריה בפרט. הפרק השלישי יחולק לשלושה תתי-פרקים, שבכל אחד מהם אעסוק בטכנולוגיית הפריה אחרת: הראשון בהפריה מלאכותית שבה מוחדר זרע של הבעל לגוף האישה, השני בהזרעה מלאכותית שבה מוחדר זרע של תורם אנונימי לגוף האישה, השלישי בהפריה חוץ-גופית שבה הביצית של האישה מופרית בזרעו של הבעל אך מחוץ לגופה של האישה.

החובה להביא ילדים במשפט העברי

במשפט העברי יש חובה על אדם להביא ילדים לעולם, וחובה זו נובעת ממצוות פריה ורביה. מצוות פריה ורביה כתובה בספר בראשית:

"ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו ומלאו את הארץ וכבשוה"¹.

הערך של פריה ורביה והבאת ילדים לעולם בא לידי ביטוי במשנה, שם מביאה המשנה מקור אחר, מדברי הנביאים², לחובה להביא ילדים לעולם, וכך נכתב במשנה:

"לא נברא העולם אלא לפריה ורביה שנאמר לא תהו בראה לשבת יצרה"³.

גם בתלמוד יש התייחסות לערך של פריה ורביה והבאת ילדים לעולם, והאמוראים בתלמוד מבהירים את היחס המחמיר למי שאינו עוסק בפריה ורביה:

"תניא רבי אליעזר אומר כל מי שאינו עוסק בפריה ורביה כאילו שופך דמים שנאמר שופך דם האדם באדם דמו ישפך וכתוב בתריה ואתם פרו ורבו. רבי יעקב אומר כאילו ממעט הדמות שנאמר כי בצלם אלהים עשה את האדם וכתוב בתריה ואתם פרו וגו'"⁴.

במשנה יש חילוקי דעות בקשר לשאלה האם חובה זו מוטלת רק על האיש או גם על האישה. כך נכתב במשנה במסכת יבמות:

"לא יבטל אדם מפריה ורביה אלא אם כן יש לו בנים. בית שמאי אומרים שני זכרים, ובית הלל אומרים זכר ונקבה שנאמר זכר ונקבה בראם. נשא אשה ושהה עמה עשר שנים ולא ילדה, אינו רשאי לבטל. גירשה, מותרת להינשא לאחר. ורשאי השני לשהות עמה עשר שנים. ואם הפילה מונה משעה שהפילה. האיש מצווה על פריה ורביה אבל לא האשה. רבי יוחנן בן ברוקא אומר על שניהם הוא אומר ויברך אתם אלהים ויאמר להם אלהים פרו ורבו"⁵.

להלכה נפסק שמצוות פריה ורביה היא מצווה המוטלת רק על האיש ולא על האישה. כך פוסק הרמב"ם:

¹ בראשית, א, כח.

² ישעיהו, מה, יח.

³ משנה, גיטין, ד, ה.

⁴ תלמוד בבלי, יבמות, סג, ב.

⁵ משנה, יבמות, ו, ו.